

ခေတ်ပုံရိပ်နှင့် ဦးပုည၏တေးထပ်ဟန်

မြင့်မြင့်ခိုင်*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ခေတ်ပုံရိပ်နှင့် ဦးပုည၏တေးထပ်ဟန်ကို လေ့လာထားသော စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းကို ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း (မန္တလေးခေတ်) အခြေအနေ ပေါ်လွင်အောင် တင်ပြထားသော စာဆိုဦးပုည၏ ရေးဟန်ကို ဖော်ထုတ်လေ့လာလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေးသားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဦးပုည၏တေးထပ်တို့ကို အလေ့လာခံနယ်ပယ် အဖြစ် သတ်မှတ်၍ ရေးဟန်ပညာလေ့လာနည်းဖြင့် လေ့လာသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် စကားသံဖွဲ့ဟန်၊ စကားသုံးဖွဲ့ဟန်၊ အလင်္ကာသုံးဟန်၊ ဝါကျဖွဲ့ဟန်၊ အဆက် အစပ်သုံးဟန်တို့ဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်းသည် ရှေးစာပေတို့တွင် ရေးဟန် သွက်သွက်ရှိတတ်သော တေးထပ်တို့၏ သဘောကို လေ့လာလိုသူတို့အတွက် အထောက်အကူ ပြုနိုင်ပါသည်။

သော့ချက်စကားလုံး— ရေးဟန်၊ စကားသံ၊ စကားသုံး၊ အလင်္ကာ၊ ဝါကျ၊ အဆက်အစပ်

နိဒါန်း

စာပေသည် ခေတ်၏ကြေးမုံဆိုသကဲ့သို့ ခေတ်အဆက်ဆက်က ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စာပေအမျိုးမျိုး တို့သည် ထိုစာပေတို့ပေါ်ပေါက်ရာ ခေတ်အသီးသီး၏ ကြေးမုံများ သဖွယ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုစာပေတို့မှ စာပေပေါ်ပေါက်ထွန်းကားရာ ခေတ်၏ နိုင်ငံရေး၊ သာသနာရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးဟူသော စသည့် အရေးများကို လေ့လာခွင့်ရခဲ့ပါသည်။ ထိုနည်းတူပင် စာဆိုဦးပုည၏ စာပေများကို လေ့လာခြင်းဖြင့် စာဆိုကျင်လည်ခဲ့သော ကုန်းဘောင်ခေတ် နှောင်းပိုင်းမှ မင်း(၃) ဆက် လက်ထက် အခြေအနေများကို တစေ့တစောင်း လေ့လာခွင့်ရပေသည်။

* ဒေါက်တာ၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာပေ၊ မြစ်ကြီးနားတက္ကသိုလ်

စာဆိုဦးပုညသည် စာပေလက်ရာအမျိုးမျိုးရေးသားခဲ့ရာ အချို့စာပေများတွင် ခေတ်ကြေးမုံ များ ထင်ဟပ်နေပေသည်။ ယင်းတို့မှာ မော်ကွန်းများ၊ ပြဇာတ်များ၊ တေးထပ်များ၊ မေတ္တာစာများ၊ ခုံးချင်းများ၊ ဟောစာဝတ္ထု စသည်တို့ပင်ဖြစ်သည်။ ပြဇာတ်တို့သည် မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ရောက်မှရေး၍ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် အခြေအနေကို ခန့်မှန်းနိုင်သကဲ့သို့ မေတ္တာစာများစုသည် သာယာဝတီမင်းနှင့် ပုဂံမင်းလက်ထက်တွင် ရေးဖွဲ့ခဲ့၍ ထိုခေတ်အခြေအနေကို ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ စာဆို၏ တေးထပ်ပေါင်းမှာ ၁၅၇ပုဒ် ရှိပေသည်။ ယခုစာတမ်းတွင် လေ့လာပြသော တေးထပ် များသည် မည်သည့်လက်ထက်တွင် ရေးခဲ့သည်ဟု အထင်အရှား မတွေ့ရသော်လည်း သေချာစွာ လေ့လာလျှင် မင်း(၃)ဆက်လက်ထက် အခြေအနေကို တွေ့နိုင်ပေသည်။ တေးထပ်များကို အစုခွဲ၍ လေ့လာမည်ဆိုလျှင် မေတ္တာအကြောင်းများကိုသာ ဖွဲ့ဆို သော တေးထပ်များ၊ ခေတ်အခြေအနေကို ထင်ဟပ်ပြနေသော တေးထပ်များ၊ စာဆို၏ ဘဝကို ထင်ဟပ်နေသောတေးထပ်များ၊ အခြေအနေ အမျိုးမျိုးကြောင့် တောထွက်လို သော တရားသံဝေဂ ရသောတေးထပ်များ စသည်ဖြင့် ခွဲခြား လေ့လာနိုင်ပေသည်။ ထိုသို့သော တေးထပ်များထဲမှ ခေတ်အခြေအနေကို ထင်ဟပ်ပြသော တေးထပ် များကိုသာ ရွေးချယ်၍ လေ့လာတင်ပြပါမည်။

စာဆို ဦးပုညသည် မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် ထင်ရှားကျော်စောလှသောစာဆို ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး ဖြစ်ပါသည်။ စာဆိုသည် ဇေနဉာဏ်ထက်သန်သူဖြစ်သည့် အလျောက်သူ ၏ စာပေများသည် ထိမိ ရှင်းလင်းသည်။ စာဖတ်သူကိုလွမ်းစေသလို ရယ်မောစေ နိုင်သည်။ အသော အလွမ်းအပြောင် အကြမ်းတို့သာ ရသည်မဟုတ် အတည် အခန့် ဘက်ကလည်း ရသည်။ ထိုသို့စွယ်စုံရ စာဆိုဦးပုည၏ တေးထပ်များတွင်လည်း ကာရန်အသံပြေပြစ်ခြင်း၊ စကားသုံးဖွဲ့ဟန် ပြောင်မြောက်ခြင်း၊ ဂုဏ် အလင်္ကာတို့ဖြင့် တန်ဆာ ဆင်ခြင်း၊ ကဗျာ ဝါကျဖွဲ့ဟန်ပြေပြစ်ခြင်း၊ ထိထိမိမိ ဆက်စပ်တင်ပြတတ် ခြင်း ရှိပုံများကို တေးထပ် ၉ပုဒ်ဖြင့် လေ့လာတင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

၁။ စာဆို၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း*

စာဆိုဦးပုညသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း သာယာဝတီမင်း ပုဂံမင်းနှင့် မင်းတုန်းမင်းဟူသော မင်း(၃)ဆက် လက်ထက်တွင် ထင်ရှားခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်း လက်တွင် ထင်ရှားကျော်စော ခဲ့ပေသည်။

* ဦးပုည၏စာပန်းကုံး ဒုတိယတွဲနှင့် စာဆိုတော်များ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို နှိုင်းခြမ်းပါသည်။

ထို့သို့ ထင်ရှားသော စာဆိုဦးပုညသည် (၁၁၇၄)-ခု ကဆုန်လဆန်း ၁၃ရက် ကြာသပတေးနေ့တွင် ဖွားမြင်လေသည်။ ဦးပုည၏ အဖမှာ ပုညသမန်းမျိုး (မြို့စားရွာစားရိုး) ဖြစ်သည့် ဦးမြတ်စံ ဖြစ်ပြီး အမိမှာ စလေပုခန်းငယ်မြို့သူကြီး၏ သမီး ဒေါ်လှရင်ဖြစ်သည်။ ဖခင်သည် သာယာဝတီမင်း၏ အကြီးတော်အဖြစ် အမှုထမ်းရပြီး သားဖြစ်သူ (၂)နှစ်သားအရွယ်တွင် သာယာဝတီမင်းထံ ခစား ရာ၌ ခေါ်ထားရာ ကလေးသဘာဝ စည်တော်ရုံမှစည်တော်ကြီးများကို ပုတ်ခတ်ကစားရာမှ သာယာ-ဝတီမင်းက မောင်ပုတ်စည်ဟုအမည်ပေးခဲ့သည်။

(၁၁၉၄)ခုတွင် ဗန်းမော်တိုက်၌ပဉ္စင်းခံသည်။ ထိုကျောင်းမှာနေစဉ်သာယာဝတီ မင်းသားဘဝ၌ မင်းဧကရာဇ်ဖြစ်မည့်အကြောင်း ဟောခဲ့ဖူးသေးသည်။^၁ ရဟန်း ငါးဝါ အရတွင် စလေသို့ဆင်း၍ ကျောင်းထိုင်သည်။ ထိုအချိန်တွင် ဗေဒင်မေးသူ၊ ဆေးဝါး တောင်းသူ၊ မေတ္တာစာရေးခိုင်းသူတို့ဖြင့် ကျောင်းတွင် လူစည်ကားနေသည်။ ထိုအချိန် မှ စ၍ စာပေရေးသားခြင်း၌ ထင်ရှားခဲ့သည်။ ထို့နောက် လူထွက်၍ (၁၂၀၃)-ခုနှစ် သာယာဝတီမင်း ရန်ကုန်သို့ စုန်တော်မူရာတွင် လိုက်ပါခဲ့၍ ဗဟန်း တောလားဘွဲ့ များကို ရေးခဲ့သည်။

(၁၂၀၈)ခုနှစ် ရွှေဘိုမင်းနတ်ရွာစံချိန်တွင် စာဆို၏ဦးရီးတော်ဦးပွား ကောင်းစား တော့သည်။ ဦးရီးတော်နှင့် ဆရာဖြစ်သူ ဗန်းမော်ဆရာတော်တို့ ဘုန်းတန်ခိုး ထချိန် တွင် ပုဂံမင်းထံ အမှုတော်ထမ်းရင်း မြို့သူကြီးရိုးကို ပြန်ဆက်နိုင်အောင် အားထုတ် သည်။ (၁၂၁၄)ခုတွင် မင်းတုန်းမင်းသားနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့ နောင် တော် ပုဂံမင်းကိုပုန်ကန်ရာ ပုဂံမင်းနန်းကျသည်။ ပုဂံမင်း၏သစ္စာခံ ကျွန်ယုံဟူသရွှေ ကနောင်မင်းက သုတ်သင်ရာ မင်းကြီးဦးပွားပါသွား၍ ဗန်းမော်ဆရာတော်ထံတွင် ရှောင်တိမ်းနေရသည်။

၁၂၁၈ ခုတွင် ဗန်းမော်ဆရာတော်ကြောင့် ဦးပုည နန်းတွင်းသို့ ရောက်ခဲ့ရပြန် သည်။ ပုခန်းမြို့စားဝန်ကြီး၏ မစမှုကြောင့် မင်းလှသင်္ခယာဘွဲ့ရရှိကာ လက်ဖက်ရည် တော်တွင် ထမ်းရွက်ရပြီး ရွာစည်ရွာကိုစားသည်။ ၁၂၁၉ ခုတွင် မော်ကွန်းများ ပြဇာတ်များ စတင်ရေးခဲ့သည်။ ယိုးဒယားနိုင် မော်ကွန်း၊ ရတနာဒီမော်ကွန်းတို့ ကြောင့် မင်းတုန်းမင်း၏ နန်းတော်တွင် ထင်ရှားခဲ့ပေသည်။ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်

^၁ ညိုမြ၊ ၂၀၁၃၊ ၂၄၁။

တွင် နန်းတွင်းရေး အရှုပ်အရှင်းကြောင့် ပြဇာတ်(၅)ပုဒ် ရေးခဲ့သည်။ ၁၂၂၈ ခုနှစ်တွင် မြင်ကွန်း မြင်းခုန်တိုင်မင်းသားတို့ ပုန်ကန်ထကြွမှုတွင် အခါပေးသည်ဟုဆိုကာ မြို့ဝန် ဦးသာအိုးထံတွင် အကျယ်ချုပ်ဖြင့်ထားခဲ့သည်။ ၁၂၂၉ ခုနှစ် နယုန်လတွင် ဦးသာအိုးက အဆုံး စီရင်လိုက်သည်။ နောက်မှ မင်းတရားကြီး သိသောအခါ “လူကိုခွေးသတ်လေရဲ့”ဟု မိန့်တော်မူသည်ဟု အဆိုရှိခဲ့သည်။ စာဆိုဦးပုညသည် မော်ကွန်း၊ ပြဇာတ်၊ ဟောစာ၊ ရကန်၊ ငိုချင်း၊ ခုံးချင်း၊ တေးထပ် စသည်ဖြင့် ကဗျာ မျိုးစုံ ရေးသားပြုစုခဲ့ပါသည်။

၂။ ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်းကာလ နောက်ခံဝန်းကျင်အကျဉ်း

ကုန်းဘောင်မင်းဆက်သည် “ဥဩအော်မည် ကုန်းဘောင်တည်” ဆိုသည့် ဆိုရိုးအတိုင်း ၁၁၁၅-ခုနှစ်တွင် အလောင်းမင်းတရားက စတင်ခဲ့ပြီး သီပေါမင်း လက်ထက် အထိ မင်း(၁၁)ဆက် အုပ်စိုးခဲ့ပါသည်။ ထိုမင်းဆက်များမှ ယခု လေ့လာ မည့်စာတမ်းနှင့် အကျုံးဝင်သော သာယာဝတီမင်း၊ ပုဂံမင်း၊ မင်းတုန်းမင်း လက်ထက် အခြေအနေများကို အကျဉ်းမျှ ဖော်ပြပါမည်။

ဘကြီးတော် (စစ်ကိုင်းမင်း) လက်ထက်တွင် မင်းကြီးမကျန်းမာစဉ် မိဖုရား ခေါင်ကြီး နန်းမတော်မယ်နုနှင့် သူ၏မောင် စလင်းမင်းသားမောင်အိုတို့၏ ချယ်လှယ် မှုကြောင့် ညီတော် သာယာဝတီမင်းသားက ရွှေဘိုသို့တိမ်းရှောင်၍ နောင်တော် ကို ပုန်ကန်ပြီး (၁၁၉၉)တွင် နန်းတက်ခဲ့သည်။^၁ ဘကြီးတော် လက်ထက်တွင် အင်္ဂလိပ် မြန်မာ ပထမစစ်ဖြစ်ခဲ့၍ ထိုအရေးကိစ္စသည်လည်း သာယာဝတီမင်း လက်ထက်အထိ နိုင်ငံတော်၌ ပဲ့တင်ရိုက်ခက် နေဆဲဖြစ်သည်။ သူ၏ လက်ထက်တွင် ရန္တပိုစာချုပ် အတိုင်း မလိုက်နာနိုင်ဟု ရဲ့ရင့် ပြတ်သားစွာ ငြင်းဆိုခဲ့သည်။

သာယာဝတီမင်းထက်တွင် အိမ်ရှေ့အရာပေးရမည်ဖြစ်သော တူတော်စကြာ မင်းကို ပုန်ကန်သည်ဟုဆိုပြီး ကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ သားတော် (၆)ပါးရှိသည့်အနက် သားတော်ကြီး ပြည်မင်းသားနှင့် ပုခန်းမင်းသားကို အားကိုး ယုံကြည်ခဲ့သည်။ သာယာဝတီမင်း ရန်ကုန်သို့သွားစဉ်လမ်း၌ ပြည်မင်းသား ရွှေစက်တော်ဝင်ဖူးသည့် ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ အချုပ်ခံရသည်။ ထိုအချိန် ညီတော် ပုခန်းမင်းသား ရုတ်တရက် သေဆုံးခဲ့သည်။ ထိုသို့ မင်းသားများကို မယုံကြည်အောင် လုပ်ကြံဇာတ်ခင်းသူမှာ

^၁ ညီမြ ၊ ၂၀၀၃၊ ၁၆၃။

မိဖုရားခေါင် (ကျပင်းမင်းသမီး)ကြီးပင်ဖြစ်သည်။ သူ၏သားတော် ပုဂံမင်းသား နန်းရ ရေးအတွက် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ကြံစည်ခဲ့သည်။^၂ ပုဂံမင်းသားသည် ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းက ကြက်ငှက်တိုက်ပွဲများကိုသာ စိတ်ဝင်စားနေ၍ ထီးနန်းနှင့်မထိုက်တန်ဟု ယူဆခြင်းခံရသူဖြစ်သည်။

သာယာဝတီမင်းသည် နောက်ပိုင်းတွင် စိတ်ဖောက်ပြန်ကာ မန္တလေးမြို့မင်းတဲ အီကင်းအရပ်တွင် အိမ်တော်တည်၍ ဆေးကုသခံခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ပြည်မင်း ပုန်ကန်သည်ဟုဆိုကာ ပြည်မင်းသားနှင့် သားတော် (၄)ဦး၊ အပေါင်းအပါဟု အစွပ်စွဲခံရသူ မမြလေးတို့သားအမိနှင့် ပြည်စည် မင်းသားကြီး စသည်တို့ကို စိတ်ဝေဒနာခံစားနေရသည့် ဘုရင့်အမိန့်ဟုဆိုကာ ပုဂံမင်း အမိန့်ဖြင့် ကွပ်မျက်ခဲ့သည်။^၃ ထိုသို့ သောအချိန်တွင် မိဖုရားခေါင်ကြီးတစ်ပါးသာ ပြုစုခွင့်ရခဲ့၍ လုပ်ကြံပြောဆိုဖို့လည်း အခွင့်အရေးရခဲ့သည်။ ပုဂံမင်းသားသည် ဖခင်ကို ပြုစုရန်ဆိုလျှင် ရှောင်ရှား နေခဲ့သည်။ အစ်ကို (၂)ပါးရှိစဉ်က ဖခင်ကို ထိန်းသိမ်းခဲ့သော်လည်း မရှိသောအခါ တရုတ်မော်မင်းသားက ထိန်းသိမ်းပြုစုခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုမင်းသားသည်လည်း နောင်တော်ပုဂံမင်း လက်ထက်တွင် ကွပ်မျက်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်။

(၁၂၀၇)ခုနှစ်တွင် သာယာဝတီမင်း ရောဂါဖြင့် နတ်ရွာစံပြီး ပုဂံမင်း(၁၂၀၈)တွင် နန်းတက်ခဲ့သည်။^၂ ထိုမင်းလက်ထက်တွင် တိုင်းရေးပြည်မှုကို မင်းညီမင်းသားနှင့် လွှဲထားပြီး အပျော်အပါးနှင့် တိရစ္ဆာန်ချင်း တိုက်ခိုက်သည့်ပွဲများ၌သာ အချိန်ကုန်သည်။ တိုင်းပြည်ရေးကိစ္စများတွင် ယောက်ဖတော်မင်းသားကြီးကို ကျောက်လုံးနှင့် အတွင်းဝန်ဦးပွားတို့ကို နေရာပေးလွန်းသဖြင့် ဘုရင့်ကွယ်ရာတွင် ထင်ရာစိုင်းနေကြသည်။ ပုဂံမင်းသည် ကြက်ငှက်မွေးကျွမ်းကျင်သူ ဘိုင်ဆပ် ဆိုသော ကုလားကို မြို့တော်ဝန်ရာထူးပေးခဲ့၍ ဩဇာကြီးလာသည်။ ဘိုင်ဆပ်၊ မောင်ပိန်တို့ လူစုသည် ပြည်သူတို့ကို ထောင်ချောက်ဆင်ဖမ်း၍ ငွေညှစ်သည်။ အမျိုးသမီးများကို ဖျက်ဆီးကြသည်။^၃

(၁၂၁၄)တွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကျူးကျော်ရန်စပြီး ဒုတိယအကြိမ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုနှစ်၌ပင် ပုဂံမင်း အိမ်တော်ထိန်းမိရွှင်က ကုန်းချောပြောဆိုသည့်အတွက် မင်းတုန်း၊ ကနောင် ညီနောင် (၂)ပါး ရွှေဘိုသို့ ထွက်ပြေးရပြန်သည်။^၄ ထိုနှစ် ပြာသိုလတွင်

^၂ - ယင်း ၂၃၄၊ ၂၅၃။
^၃ ညိုမြ ၊ ၂၀၀၃၊ ၂၃၇။
^၂ မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၅၆။
^၃ ညိုမြ ၊ ၂၀၀၃၊ ၂၃၆။
^၄ မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၉၁။

အင်္ဂလိပ်တို့ ပြည်ကိုသိမ်း၍ တပေါင်းလတွင် ညီနောင် (၂)ပါးက အမရပူရ နေပြည်တော်ကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် (၁၂၁၄)တွင် ရွှေဘိုမြို့ ၌ပင် နန်းတက်ခဲ့၍ (၂)နှစ်ကြာ စိုးစံခဲ့သည်။ အမရပူရသို့ရောက်ပြီး မကြာခင် မန္တလေးသို့ မြို့တော်ရွှေ့ပြောင်းရေးကို စီစဉ်ခဲ့သည်။ ဆရာတော်များနှင့် ပြည်သူအများ ကန့်ကွက် တားဆီး သည့်ကြားမှ (၁၂၂၁)ရတနာပုံ နေပြည်တော်ကို စတင် တည်ဆောက်ပြီး ပြောင်းရွှေ့စံစားခဲ့သည်။^၁ (၁၂၃၀)တွင် ပိဋကတ်(၃)ပုံကို ကျောက်ထက်အက္ခရာတင် ခဲ့ပြီး^၂ (၁၂၃၃)တွင် သာသနာအရှည် တည်တံ့ရန် ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ခဲ့သည်။^၃ (၁၂၁၇)တွင် သံဃာတော်များ ညီညွတ်ရန် ဓမ္မဝိနယ ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။^၄

အထက်ပါ အခြေအနေများသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း မင်း(၃)ဆက် လက်ထက် အခြေအနေများပင် ဖြစ်သည်။ ဘကြီးတော်မှ သာယာဝတီမင်းသို့ ကူးပြောင်းချိန်တွင် အင်္ဂလိပ် မြန်မာ ပထမစစ်ဒဏ် ခံပြီးရသည့်အချိန် ဖြစ်သည်သာ မက မယ်နုတို့မောင်နှမကြီးစိုး၍ ပြည်တွင်းရေး အခြေအနေ ရှုပ်ထွေးရသည့်အချိန် ဖြစ်သည်။ သာယာဝတီမင်းသည် တိုင်းပြည်ကို ငြိမ်သက်အောင် ကြိုးစား လုပ်ဆောင် ချိန် မိဖုရားခေါင်နှင့် ပုဂံမင်းသားတို့၏ နှောင့်ယှက်၍ နန်းတွင်းရေး အရှုပ်တော်ပုံ ကြောင့် စိတ်နောက်ကာ နတ်ရွာစံခဲ့ရသည်။

ပုဂံမင်းသည် ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းက တိုင်းပြည်ရေးကို စိတ်မဝင်စား တိရစ္ဆာန်ကိုသာ စိတ်ဝင်စားခဲ့သည်။ ထီးနန်းရချိန်တွင်လည်း ကြက်ငှက်တိုက်ဖို့သာ စိတ်ဝင်စား၍ တိုင်းပြည်အရေး ကို များမတ်တို့နှင့်သာ မျက်နှာလွှဲထားသည့်အတွက် များမတ်တို့၏ဒဏ်ကို ပြည်သူအများခံခဲ့ရ သည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ဒုတိယအကြိမ် ကျူးကျော် ရန်စခဲ့၍ စစ်ဖြစ်ခဲ့ရပြန်သည်။ တစ်နှစ်တည်းမှာပင် ညီတော် ၂ပါးက ပုန်ကန်ခဲ့ပြန်သည်။

မင်းတုန်းမင်း နန်းတက်သည့်အချိန်တွင် မြို့ရွှေ့ပြောင်းရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ထို အချိန်က ပြည်သူအများစုမှာ အင်္ဂလိပ်နှင့် စစ်ဖြစ်သည့်ဒဏ် ညီနောင်တို့ ပုန်ကန် ၍ မြို့ပေါက်သည့်ဒဏ် အလူးအလဲ ခံစားနေရသည့်အချိန်ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်းကို ဦးပုည၏ လှေခအလှူခံမေတ္တာစာတွင်-

^၁ နတ်သျှင်၊ ဒဂုန်၊ ၁၉၇၆၊ ၃၁။
^၂ - ယင်း- ၊ ၄၈။
^၃ - ယင်း- ၊ ၄၉။
^၄ - ယင်း- ၊ ၅၇။

“သဒ္ဓါမချို့၊ ထိုသူတို့မှာလည်း၊ မြို့ပေါက်မှာမျောကြ၍၊
ဖွတ်ကျောပြာစု ခရုဆံကျွတ်၊ ခါးဝတ်လွှာချင်း”^၁

ဟု ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်း ခံခဲ့ရသေးသည်။ သို့သော် မင်းတုန်းမင်းသည် တိုင်းပြည် ငြိမ်သက်စေရန်၊ သာသနာရေးထွန်းကားစေရန်၊ အင်္ဂလိပ်နှင့်လည်း ပြေလည်စေရန် ကြိုးစားခဲ့သူဖြစ်ကြောင်း သမိုင်းအထောက်အထားများတွင် တွေ့ရပါသည်။

၃။ တေးတပ်၊ ရေးဟန်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့်သဘောသဘာဝ

၃။ ၁။ တေးတပ်၏အဓိပ္ပာယ်

တေးတပ်၏အဓိပ္ပာယ်ကို ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ကဗျာသာရတ္ထသဂြိုဟ် တွင်

တေးတပ်ဆိုသည်ကား အသံကာရန်များသော တေးမျိုးကို ဆိုလို သည်။ ၎င်း တေးထပ်ကို ရေးစပ်သီကုံးရာ၌ အစက လေးပိုဒ် ခံ၍ နောက်နှစ်ပိုဒ် အုပ်ရမည်။ တစ်ဘန် နှစ်ပိုဒ်တက်၍ နောက် နှစ်ပိုဒ်အုပ်ရမည်။ နောက် ရှေးကဲ့သို့ပင် လေးပိုဒ်ခံ၍ နှစ်ပိုဒ် အုပ်သောအားဖြင့် ဆယ့်ရှစ်ပိုဒ်ပြည့်၍ တေးတပ် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။^၂

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ကဗျာဗန္ဓာရကျမ်းတွင်

တေးထပ်ဟူသည်ကား တေးရိုးတွင် ထပ်၍စပ်သောကြောင့် တေးထပ်ဟု ခေါ်သည်။ တေးထပ်တွင် အချိုးကြီး -၇၊ ကွပ်သိမ်း ချက်- ၂၊ ၂ရပ် ၉ချက် ပါမြဲ၊ ပဒဏ် (၁၈) ရှိအောင် စပ်မြဲကို တေးထပ်ဟု ပညပ်ခေါ် သည်။^၃

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် တေးထပ်ဟူသည် တေးရိုးတွင် ထပ်၍ စပ်သော ကြောင့် တေးထပ်ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပြီး အပိုဒ်ရေ ၁၈ပိုဒ်၊ (၁၈-ပဒ)ဖြင့် ဖွဲ့စပ်လေ့ ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပေသည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၈။
^၂ မှိုင်း၊ ကိုယ်တော်၊ သခင်၊ ၂၊ ၃၇၆။
^၃ တင်၊ ဦး၊ ၁၉၆၉၊ ၅၅၀။

၃၊ ၂။ရေးဟန်၏အဓိပ္ပာယ်

ရေးဟန်၏အဓိပ္ပာယ်နှင့်ပတ်သက်၍ စာရေးခြင်းအတတ်ပညာတွင် စာတစ်ပုဒ်၏ ရေးဟန်လည်း ပါဝင်ပေသည်။ ဆရာပီမိုးနင်းက စာရေးခြင်းအတတ်ပညာကို စာကို ရေးသောအတတ်မဟုတ်၊ စိတ်ကိုရေးသောအတတ် ဖြစ်လေသည်။^၁ ဟူ၍ စာရေးခြင်းသည် စိတ်ကိုရေးခြင်းဖြစ်ကြောင်း ဖွင့်ဆို ထားပါသည်။ ဆရာဇေယျက

ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် တီထွင်ရေးသားသော စာဖြစ်စေ၊ ကိုယ်ပိုင် ဉာဏ်ဖြင့် တီထွင်ထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဘာသာပြန်မျှလောက်ပင် ဖြစ်စေ၊ လူပြုသောကြောင့် လူ၏ဩဇာအရသာသည် စာပေပေါ်၌ ထင်ဟပ်လျက် ရှိလေသည်။^၂

ဟူ၍ စာရေးသူ၏ အတွေးစိတ်ကူးသည် သူ၏စာတွင် ထင်ဟပ်နေကြောင်း ဖွင့်ဆို ထားပါသည်။ ဆရာဒဂုန်တာရာက ရေးဟန်နှင့် ပတ်သက်၍

ဟန်သည် ဘယ်ကဆင်းသက်သလဲ ခံစားမှုက ဆင်းသက်လာ သည်ဟု ပြောရမည်။ ခံစားမှုကိုကျွန်တော် စိတ်ဝင်စားသည်။ ခံစားမှုဘယ်ကရလာ သလဲဟု တစ်ဆင့်တက် စိတ်ဝင်စားလာ သည်။ ခံစားမှုသည် လူ၏ ပတ်ဝန်းကျင်၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ထင်ဟပ်ချက်ဖြစ်သည်။^၃

ဟူ၍ စာရေးသူ၏ခံစားမှုနှင့် သူ၏စာ ဆက်စပ်နေကြောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဆရာမြသန်းတင့် က

ဟန်ဆိုတာ စိတ်နေစိတ်ထားကို ဖော်ပြတဲ့ အမှတ်အသားတစ်ခု ဖြစ်တယ်။^၄

ဟူ၍ စာရေးသူ၏ ခံစားမှုနှင့် သက်ဆိုင်နေကြောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဆရာမောင် ခင်မင် (ခနုဖြူ)က ရေးဟန်၏အဓိပ္ပာယ်ကို

၁။ ရေးဟန်ဟူသည် အတွေး၏ဝတ်စားတန်ဆာ။

^၁ ခင်မင်၊ မောင်၊ ၂၀၁၁၊ ၈။
^၂ - ယင်း- ။
^၃ ဒဂုန်တာရာ၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၆။
^၄ မြသန်းတင့်၊ ၂၀၀၁၊ ၂၂။

- ၂၊ ရေးဟန်ဟူသည် စာရေးသူ၏ ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေး ထင်ဟပ်ချက်
- ၃၊ ရေးဟန်ဟူသည် နေရာတကျသုံးထားသော အသုံးအနှုန်း
- ၄၊ ရေးဟန်ဟူသည် အကြောင်းအရာနှင့်ပုံသဏ္ဍာန် တစ်သားတည်းပေါင်းဖွဲ့မှု
- ၅၊ ရေးဟန်ဟူသည် စံသွေမှု
- ၆၊ ရေးဟန်ဟူသည် ရွေးချယ်မှု^၃

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုချက် (၆)ခုဖြင့် ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့ ဖွင့်ဆိုထားသော်လည်း

ရေးဖွဲ့လိုသောအကြောင်းအရာ လိုက်ဖက်သော စကားတို့၏ သုံးနှုန်းပုံ စသည်တို့ ဖြစ်ပေါ် လာစေရန် ရွေးချယ်ရမည်ပင် ဖြစ်သည့်အတွက် ရေးဟန်ဟူသည် ရွေးချယ်မှုဟူသော ဖွင့်ဆိုချက်သည် ကျန်သည့်ဖွင့်ဆိုချက်များကို လွှမ်းခြုံထားနိုင်သည်ကို တွေ့နိုင်သည်။^၄

ဟူ၍ ဆရာကြီးကပင် ဆက်လက်၍ သုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။

၃၊ ၂။ရေးဟန်၏သဘာဝသဘာဝ

ရေးဟန်ဟူသည် ဘာသာစကားအသုံးကွဲပြားပုံကို လေ့လာသော ပညာရပ်ဖြစ်သည်နှင့်အညီ ကွဲပြားရသော အကြောင်းအရင်းများရှိပေသည်။

ရေးဟန်၏ ကွဲပြားသောအကြောင်းအရင်းများမှာ ရေးဖွဲ့သည့် အကြောင်းခံအခြေအနေများ၊ စာရေးသူ၏ ပင်ကိုလက္ခဏာများ၊ အချိန်ကာလ၊ နေရာဒေသ၊ လူမှုအခြေအနေ၊ ဘာသာစာပေ ပုံသဏ္ဍာန်၊ စာရေးသူနှင့် စာဖတ်သူ၏ ဆက်သွယ်မှု၊ ရည်ရွယ်ချက်၊ စာရေးသူ၏ထူးခြားသော အခြေအနေတို့ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

ရေးဟန်၏သဘာဝတွင် စာရေးသည့် အချိန်ကာလနှင့် စာရေးသူ၏ ထူးခြားသော အခြေအနေတို့ ပါရှိသည့်အတွက် ယခုစာတမ်းတွင် ခေတ်အခြေအနေကို ထင်ဟပ်နေသော စာဆို၏ တေးထပ်ရေးဖွဲ့ဟန်ကို တင်ပြထားမည်ဖြစ်ပါသည်။

^၃ ခင်မင်၊ မောင်၊ ၂၀၁၁၊ ၈။
^၄ - ယင်း- ။

၄။ ခေတ်ပုံရိပ်နှင့်စာဆိုဦးပုည၏ တေးထပ်ဟန်လေ့လာချက်

စာဆိုဦးပုညသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း မန္တလေးခေတ်တွင် ထင်ရှားခဲ့သော စာဆိုတစ်ဦးဖြစ်ပြီး စာဆို၏ ပင်ကိုယ်ရေးဟန်သည် ပေါ့ပါးသွက်လက်သော အများ နားလည်လွယ်သော ထွေလုံး ငေါ့လုံးများဖြင့် ရေးဖွဲ့တတ်သောသူတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ သူသည် တေးထပ်များတွင် စကားသံဖွဲ့ဟန်၊ စကားသုံးဖွဲ့ဟန်၊ ဂုဏ် အလင်္ကာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ဟန်၊ ဝါကျဖွဲ့ဟန်၊ ဆက်စပ်တင်ပြဟန်၊ သင်္ကေတ၊ နိမိတ်ပုံသုံးဟန်တို့ဖြင့် ခေတ်ပုံရိပ် အခြေအနေများကို ထင်ရှားအောင် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

၄။ ၁။စကားသံဖွဲ့စပ်ဟန်

ဦးပုည၏တေးထပ်တို့တွင် ဖွဲ့ဆိုသည့် အကြောင်းအရာနှင့်လိုက်ဖက်သော စကားသံ ဖွဲ့စပ်ဟန်ကို တွေ့ရှိရသည်။ တေးထပ်အဖွဲ့ပုံစံတွင် ၄လုံးတစ်ပဒဖြင့် ဖွဲ့ခြင်းမျိုး မဟုတ် ၆လုံးတစ်ပဒ၊ ၇လုံး တစ်ပဒတို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားပြီး ထိုပဒအတွင်း ကာရန်ချိတ်ယူကာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ စာဆိုသည် သူကျင့်လည်ခဲ့သော မန္တလေးခေတ် မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် နယုန်လ စာပြန်ပွဲကျင်းပပုံကို

“သည်မေထုန် နယုန်ရက်မှာ၊ ကုန်ရခက်သာကီ၊ ဘုံကနက်
ဌာနီမှာ ခါအရှည်စံတုန်း၊ သလာယ နုမဟာမှာ၊ သုဓမ္မာပွဲ
ပလို့နှုန်း ပိဋကတ် မြတ်ဓမ္မာကို ပြဿနာပြုတုန်း”^၁

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ အဖွဲ့ခံအကြောင်းအရာသည် သာသနာရေးပွဲဖြစ်သည်နှင့်အညီ အသံတည်ငြိမ် မှုရှိပေသည်။ ကာရန်ချိတ်ရာတွင် သရသံတူ ဗျည်းကွဲ (နဘေထပ်ကာရန်)ဖြင့် ချိတ်ဆက် ဖွဲ့ဆိုထား သည်။ ‘နယုန်ရက်’ ‘ကုန်ခက်’ ‘ဘုံကနက်’ ‘ဌာနီ’ ‘ခါအရှည်’ ‘နုမဟာ’ ‘သုဓမ္မာ’ဟူ၍ နဘေထပ်ကာရန်ဖြင့် ချိတ်ကာဖွဲ့ဆိုထား၍ ရွတ်ဆိုရလွယ်ကူစေသည်။ “တုန်း” ‘နှုန်း’ “တုန်း” ဟူသော သံလေးများဖြင့် သုံးထား၍ တည်ငြိမ်သောဟန်ကိုလည်း ပေါ်လွင်နေပေသည်။ ဘုရားကိုဝါသူ တေးထပ်တွင်

“စည်းစိမ်တော်ယစ်မူးလို့၊ မဖြစ်ဖူးဣန္ဒာ၊ ကသစ်ဦးသိင်္ဂါမှာ၊ အလိမ္မာ
လွန်အား၊ ရွှေငါးသန်းနှစ်ကုဋေမှာ ၊ အပျော်လေ ကျူးခိုက်မို့လား”^၂

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၁၁၂။
^၂ - ယင်း- ၊ ၉၇။

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် သိကြားမင်းကိုမေးသည့် စကားပြော အမေးဟန်ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ “ယစ်မူး” “မဖြစ်ဖူး” “ကသစ်ဦး” ဟူသော နဘောကာရန်ဖြင့် စကားသံ ဖွဲ့စပ်ထားသကဲ့သို့ အမေးစကားတွင် “အပျော်လေ” ဟူ၍ သံပြေဖြင့် အသံကို ဖြတ်ထားပြီး “ကျူးခိုက်မိုးလား” ဟူသော သက်သံ၊ သံလေးတို့ဆက်၍ သုံးကာ မေးဟန်ကိုပေါ်လွင်အောင် ဖွဲ့ဆိုထားပြီး ကြားယောင်ယောင် ဖြစ်လာစေသည်။

ကာလဆိုးတေးထပ်တွင်

ကာလနယ်ဆိုးပါတိ၊ သူခိုးကလူလူ၊ တောလေ့ပေါက်နန်းမူ၊ အိမ်သူကို ဧည့်စောင်း၊ ကောင်းသူကို အပြစ်တင်၊ တောင်ယာရှင် မျောက်လိုက်လို့ မောင်း^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားရာ ထိုခေတ်ကာလ၏ အခြေအနေဆိုးဟန်ကို ပေါ်လွင်စေသော အသံကာရန်ဖြင့် ဖွဲ့စပ်ထားသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် အကြောင်းအရာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကို “ဆိုးနှင့်ခိုး” “လူနှင့်မူ” “မူနှင့်သူ” ဟူ၍ ကာရန်တစ်ခုဖြင့် ချိတ်ဆက်ဖော်ပြသွားသည်။ အခြေအနေဆိုးကို ပေါ်လွင်စေရန် ကဗျာအစ တွင်ပင် “ကာလနယ်” ဟူသောကဏ္ဍားကို သံပြေဖြင့် ဖြတ်ထားပြီးမှ “ဆိုးပါတိ” ဟူသော ကြိယာကို သက်သံဖြင့် အဆုံးသတ် ထား၍ မည်သို့ကာလဆိုးသည်ကို သိရှိလိုစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာစေသည်။

“နိပါတ်ရှုပ်” အစချီတိုင်းပြည်ရေးဖွဲ့ တေးထပ်တွင်

နှစ်ပြည်ထောင်တယ်ကြ၊ အလယ်က ကျောင်းဆောင်၊ အနောက်က ရွှေဂူချောင်၊
ဝေဘူတောင်အရှေ့၊ မင်းကြီးနှင့်ကိန္နရာ၊ ဣန္ဒုပါထွက်တဲ့ရသေ့၊ သုပဏ္ဏရာဇာ၊
နာဂါကိုအတွေ့၊ ထောင်ကုမ္ဘဏ် ရံကြွေလို့၊ စံမွေသည် ကြာပျော်၊ ဇော်ဖေဂီ တပသီ
ဝိဇ်ကယ်တို့၊ တညီစိတ်မြန်းကြဟေမော်^၂

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားရာ တစ်ပဒနှင့် တစ်ပဒကို ‘ကြ၊ က၊ က’ “ဆောင်၊ ချောင်၊ တောင်” အသံကာရန် တစ်ခုစီဖြင့် ချိတ်ဆက်ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ အသံကာရန် “ဇာ”နှင့် “ဂါ”ကို ယူထားသည့်အတွက် နဂါး အသုံးတွင် သတ်ပုံစံသွေ၍ ဖွဲ့ဆိုထားမှုကို တွေ့ရသည်။ ထိုမျှမက “ထောင်ကုမ္ဘဏ်” “ဇော်ဖေဂီ” “ဝိဇ်” “တညီစိတ် မြန်းကြဟေမော်” အဖွဲ့တို့တွင် ရွတ်ဆိုရလွယ်ကူသည့် အသံကာရန်အတွက် စံသွေသည့် စကားသုံး၊ ဝါကျတို့ဖြင့် ဆက်တိုက်ဖွဲ့စပ်ထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ အကြောင်းအရာချင်း ဆက်စပ်၍ မရသော တိုင်းပြည် ဇာတ်လိုက်တို့ ရှုပ်နေပုံကို ရေးဖွဲ့သည့်အတွက် ကာရန်ချိတ်ရုံသာ

^၁ - ယင်း- ၊ ၉၁။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၁၀၀။

ယူထားခြင်းဖြစ်ဟန်တူသည်။ အသံကို သံလေး သက်သံတို့ကို တစ်လှည့်စီ ဖွဲ့ဆိုထား၍ ရွတ်ဆိုရ လွယ်ကူပြီး စိတ်မျက်စိ၌လည်း မြင်ယောင်လာစေသည်။

စာဆိုဦးပုည၏ တေးထပ်တို့တွင် စကားသံဖွဲ့စပ်ဟန်တွင် ရေးဖွဲ့သည့် အကြောင်းအရာကို လိုက်၍ အသံကာရန်ကို ယူထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ လေးနက် အောင် ပြောလိုသည့်အခါတွင် ကတ္တားကို သံပြေနှင့်သုံး၍ ကြိယာကို သံလေး၊ သက်သံတို့ဖြင့် ဖွဲ့စပ်ထားပေသည်။ ရေးဖွဲ့သည့် အကြောင်းအရာနှင့်လိုက်ဖက်သော စကားသံကို သုံးနှုန်းထားသည်ကိုတွေ့နိုင်သည်။

၄၊ ၂။ စကားသုံးဖွဲ့စပ်ဟန်

စာဆိုဦးပုည၏ ပင်ကိုယ်ရေးဟန်ကို လေ့လာကြည့်လျှင် များသောအားဖြင့် ပေါ့ပါးသွက်လက်သော စကားလုံးများ၊ ခေတ်ကိုသရော်သော ထေ့လုံးငေါ့လုံးများဖြင့် ဖွဲ့စပ်လေ့ရှိပေသည်။ သို့သော် ဘာသာရေးပွဲ၏ စည်ကားပုံကို ဖော်ပြရာတွင် မြင်သာ ထင်သာသော တည်တည်တံ့တံ့စကားလုံးကို သုံးနှုန်းရေးဖွဲ့ထားသည်။

သုဓမ္မာပွဲ တေးထပ်တွင် စာပြန်ပွဲကျင်းပပုံကို

ပိဋကတ် မြတ်ဓမ္မာကို ပြဿနာပြုတုန်း၊ နတ်ရွာလို ရှုမဆုံးသာပ၊
ခြိမ်းအုန်း၍ ကြေညာ၊ ပြည်တော်သူ ဘူမြေနန်းတွင်မှ လှူရွှေ
ဆွမ်းသသည့် ချိန်ခါ၊ အမတပြည် ခေမာကို၊ ရည်ဝေကာ
ကြည်ဇောနှင့်^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ စာပြန်ပွဲ၏ ကြည်ညိုဖွယ်ကောင်းပုံကို “ရှုမဆုံး”၊ စာပြန်ပွဲ စည်ကားပုံကို “ခြိမ်းအုန်း”၊ ဆွမ်းဆက်ကပ်ကြပုံကို “လှူရွှေဆွမ်း”၊ နိဗ္ဗာန် ရည်မှန်း၍ စိတ်ကြည်လင်စွာ အလှူပြုပုံကို “အမတပြည်ခေမာကို ရည်ဝေကာကြည်ဇော” ဟူ၍ ထေ့သံ သရော်သံမပါ တည်တည်တံ့တံ့ အသုံးတို့ဖြင့် ကြည်ညိုဖွယ်ဖြစ်အောင် သရုပ်ဖော် ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ကာရန်ကိုလိုက်၍ “ဘူမြေနန်း”၊ “လှူရွှေဆွမ်း” ဟူ၍ စကားလုံးဖွဲ့စပ်ပုံ စံသွေပြီး ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ ပုဒ်ဖွဲ့ပုံ စံသွေသော်လည်း ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပာယ် ပေါ်လွင်စေသည်။

ထိုသော် ကာလ၏ ဖြစ်ပျက်ဆိုးရွားနေပုံကို ဖော်ပြသော ကာလဆိုး ကလိယုဂ် ဖွဲ့တွင်

^၁ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။

“လေးတရာဆီမှန်လျှင်၊ ရေနံလောက်မကောင်း၊ စိတ်အနေ
ရုပ်ပြောင်းလို့၊ ချောင်းကိုပါ မြစ်ထင်၊ တူရိယာ နတ်စောင်း၊
သူဖုန်းတောင်း ချင်းကတဲ့ သွင်၊ ဝါးလုံးခေါင်း လသာချင်တယ်၊
အိမ်ထဲတွင် ကင်းဝပ်လို့”^၁

ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်တူရှိသော သာဓကတို့ကို ဆက်တိုက်သုံး၍ ဖွဲ့ဆိုထားသည်။
အကြောင်းအရာ တစ်ခုချင်းကြည့်လျှင် အဓိပ္ပာယ်မဆက်စပ်ဟု ထင်ရသော်လည်း
လိမ်ညာပြောနေကြသော၊ ကိုယ့်ကို ကိုယ် အထင်ကြီးနေကြသောခေတ် ဖြစ်ကြောင်းကို
ထိုအဖွဲ့တို့၏ နောက်တွင်ရှိသော ဂယက်အနက်က မီးမောင်းထိုးပြနေသကဲ့သို့ ရှိပေ
သည်။ ထိုအသုံးတို့ကြောင့် ခေတ်ဆိုးအခြေအနေ ပေါ်လွင်လာပေသည်။ ထိုမျှမက
ထိုခေတ်တွင် အသုံးပြုကြသော ‘လေးတရာဆီ’ ကိုထည့်သွင်း ရေးဖွဲ့ထား၍ ခေတ်သုံး
ပစ္စည်းကိုပါ သိရှိရသည်။

ထိုခေတ်ကာလ၏ နန်းတွင်းရေးရှုပ်ထွေးပုံကို ထင်ဟပ်စေသော နိပါတ်ရှုပ်
တေးထပ်တွင်

‘လင်းကြက်ဖြင့် အတန်ဆော်ပေ၊ ဘယ်ဇာတ်တော်လေမှန်း မသိ၊
အခန်းခန်း အထွေအထွေများမျှနိုင်ပေ၊ နိပါတ်နှယ်ရှုပ်လေသည်
အရှုပ်တွေ ပြည့်ဖုံးနှင့်လေး’^၂

ဟု ဖော်ပြထား သည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ‘လင်းကြက်ဆော်’ ဟူသော အသုံးကြားတွင် ‘ဖြင့်၊
အတန်၊’ ‘ဘယ်ဇာတ်တော်’ ‘မှန်းမသိ’ ဟူသောအသုံးကြားတွင် ‘လေ’ ဟူသော
ပုဒ်ဖြည့် အသုံးတို့ကြောင့် အသံ ချိုသာ၍ အဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံမှု ရှိနေပေသည်။
ဇာတ်နိပါတ် အမျိုးမျိုး ရှုပ်နေပုံကို “နိပါတ်နှယ်ရှုပ်”၊ ဗမာတ်ကာလအခြေအနေ
ရှုပ်နေပုံကို “အရှုပ် တွေပြည့်ဖုံး” ဟူ၍ အခြေအနေတစ်ခုစီကို “ရှုပ်” အသုံးဖြင့်
ဆက်စပ်ပြထားသည်။ ထိုခေတ်ကာလ၏ နောက်ခံကို လေ့လာကြည့်မည် ဆိုလျှင်
သာယာဝတီမင်း လက်ထက် အခြေအနေနှင့် ထင်ဟပ်နေသည်။ သာယာဝတီမင်း
လက်ထက်တွင် မင်းကြီးက သားတော်ကြီး ပြည်မင်းသားနှင့် ပုခန်းမင်းသားကို
အားကိုးသည်။ ပြည်မင်းသားအား အိမ်ရှေ့အရာ အပ်ခါနီးတွင် မိဖုရား ခေါင်၏
ကုန်းချောမှုကြောင့် မရရှိခဲ့ပေ။ ထိုသို့အရေးကြီးချိန် တွင် ပုခန်းမင်းသားကလည်း
သေဆုံးပြန်သည်။ သာယာဝတီမင်း စိတ်နောက်သွားချိန်တွင် မိဖုရားခေါင်က

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၉၁။
^၂ - ယင်း- ၂၀၀။

သူ့သားထီးနန်းရရေး ကြိုးပမ်းပြန်သည်။^၁ ထိုအခြေ အနေကို လေ့လာကြည့် လျှင် သာယာဝတီမင်း နန်းတက်ပြီးချိန်တွင် နန်းတွင်းရေး မည်သို့ ဖြစ်မည် မှန်းမသိ ရှုပ်ထွေးပုံကို ‘အခန်းခန်းအထွေထွေများနိုင်မျှပေ’ ဝိစ္ဆာအသုံးတို့ဖြင့် ထင်ဟပ်ပြထား၍ ထိုခေတ်နိုင်ငံရေး၊ ထီးနန်းရေး အခြေအနေတို့ပေါ်လွင်လာရပေသည်။

ခေတ်ဆိုးအခြေအနေကို ထင်ဟပ်ပြရန် သိကြားမင်းကို သင်္ကေတပြု၍ ဖွဲ့ဆို ထားပါသည်။ ကျမ်းဂန်အလိုအရ ဘုရားသာသနာပြီးလျှင် သိကြားသာသနာ ဆက် မည်ဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင်ကလည်း သိကြားမင်းအား လူ့ပြည်ကိုစောင့်ရှောက်ရန် မှာကြားခဲ့ကြောင်း ကျမ်းဂန်များတွင် ပါရှိခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် “သိကြားမင်း” ဟူသော သင်္ကေတနောက်ကွယ်တွင် ကာလဆိုးအခြေအနေမှ လူကောင်းကိုကယ်ရန် ဟူသော ဂယက်အနက် ထင်ဟပ်နေသည်။ သိကြားမင်း လူ့ပြည်ကို ဂရုမစိုက်ဟန်ကို “ယစ်မူး” “မဖြစ်ဖူး” “အလိမ္မာလွန်” “အပျော်လေကျူးခိုက်” “လမ်းဖြတ်” “ကမ်းသတ်လို့နှိမ်” “ခုအခါလစ်” “ညစ်တဲ့မာယိန်” ဟူသော သင်္ကေတဟန် အသုံးများဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ သိကြားမင်း မျက်စိအားမကောင်း၍ မကြည့်ရှုလျှင် “ထောင်မျက်စိ မှိန်ပြန်လျှင် စိန်မျက်မှန် ဆက်မယ်ပလေး”^၂ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကောင်းသောသူတို့ကို အပြစ် မပေးဘဲ ပစ်ထားပုံကို “ပစ်ရှာမယ့် ဝရဇိန်ငယ်၊ ပန်ထိမ်မှာ ပြင်တုန်းထင့်လေး”^၃ ဟူ၍ လည်းကောင်း ထွေလုံး လှောင်လုံးများဖြင့် သင်္ကေတချက်ပိုင်ပိုင်ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထား သည်။ ထိုအဖွဲ့တို့သည်လည်း ခေတ်အခြေ အနေကို မီးမောင်းထိုးပြထားမှု ပင်ဖြစ်သည်။

စာဆို၏ ဖွဲ့ဆိုထားသော စကားလုံးတို့၏ နောက်တွင် ဂယက်အနက် ပါရှိတတ်သည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ဆိုထားပုံကို ငွေစကားနှင့်မြှူသူတေးထပ်တွင်

“ကြောင်းမတန် ဒေါင်းသံရိပ်လေတော့၊ ပေါင်းရန်စိတ်ပျက်တယ်၊
ဆင်ကုံးမဲ့ ခင်ဘုန်း ကြွယ်မှာ၊ မြင်တုန်းဝယ်မကောင်း၊ ဖူးစာသ
နတ်သားရှင်ငယ်၊ ကျပ်ပြားတွင် ရေးတဲ့ အကြောင်း”^၄

ဟူ၍ တွေ့နိုင်သည်။ ငွေစကားပြောသူကို ဒေါင်းသံရိပ်၊ ငွေကြေးမက်မောသူ မိန်းကလေးနှင့်ဆုံတွေ့ ပုံကို “ဖူးစာသ နတ်သားရှင်ငယ်၊ ကျပ်ပြားတွင် ရေးတဲ့အကြောင်း” ဟူ၍ ထွေလုံးလှောင်လုံးဖြင့် ဖွဲ့စပ် ထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။

^၁ ညိုမြ၊ ၂၀၀၃၊ ၃၆။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၉၇။
^၃ - ယင်း- ၂၊ ၉၉။
^၄ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၁၀၉။

စာဆိုသည်သူ၏ကဗျာတွင် သင်္ကေတနိမိတ်ပုံများဖြင့် ရေးဖွဲ့ဟန်ကို အများ အပြား သုံးတတ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ စာဆိုတို့ခေတ်မှ အဝတ်အစားဆင်းရဲကြပုံကို “ဖွတ်” “မွဲ” ဟူသော အသုံးဖြင့် တင်စားရေးဖွဲ့ဟန် မကြာခဏတွေ့ရှိရတတ်သည်။ လှေခအလှူခံမေတ္တာစာတွင် “ဖွတ်ကျောပြာစု”^၁ ရေးသည်ပြဇာတ်တွင် “မွဲတကုထွတ်ခေါင် ဖွတ်မင်းနောင်”^၂ မဆင်လိုပြီ တေးထပ်တွင် “ဖွတ်မွဲကာပြာခြုံ”^၃ ဟူ၍ ဖွတ်တိရိစ္ဆာန်မွဲပုံနှင့် တင်စားရေးဖွဲ့ထားရာ ထိုခေတ်အနေအစား ဆင်းရဲသား တို့၏ ဘဝပေါ်လွင်လာစေ ပါသည်။

၄၊ ၃။ အလင်္ကာဖွဲ့စပ်ဟန်

စာဆို၏ တေးထပ်ဖွဲ့စပ်ဟန်တွင် အလင်္ကာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ရေးဖွဲ့ဟန်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုခေတ်က နယုန်လတွင် ရဟန်းတော်စာပြန်ပွဲ ကျင်းပပုံကို “ပိဋကတ် မြတ်ဓမ္မာကို ပြဿနာပြုတုန်း”^၄၊ မယ်လေး၏မိခင် ဂုဏ်မက်ကြီးကျယ်ပုံကို “အဆာကျယ်”^၅၊ မိသားစုအတွင်းသို့ အခြေအနေ မပေးသောကြောင့် ဝင်ရောက်၍ မရ နိုင်ပုံကို “ဝင်ပေါက်ကရှား”^၆ ၊ လူဆိုး လူမိုက်များ ကြီးစိုးနေသည့် ခေတ် အခြေအနေကို “လူဗာလ ထင်ပေါ်”^၇စသည်ဖြင့် တိုက်ရိုက်မပြော သွယ်ဝိုက်ပြောသည့် သွယ်ဝိုက်ပြောသည့် ဝင်္ကံဝတ္တိ အလင်္ကာ တို့ဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်။ အဝတ်အစားဆင်းရဲ၍ လဲစရာမရှိပုံကို “ချစ်လွန်းလို့၊ သိမ်း ကာခြံတယ်၊ အိမ်ထောင်စုသန်းတွေကခဲ”^၈ ဝမ်းရေးအတွက် ခက်ခဲပုံကို “ဆန်ရေးကြောင့် စံဝေးကွာတယ်”^၉ ဟူ၍ ခွဲထားသတ်ပုံလည်းဖြစ် ဝင်္ကံဝတ္တိအလင်္ကာလည်းမြောက် အဖွဲ့ အဖွဲ့ များဖြင့်လည်း ဖွဲ့ဆိုထားသည်။

ထိုခေတ်ကာလသည် အခြေအနေမကောင်းသည်မှာ ကံကြောင့်သာဟု ဖွဲ့ဆိုမှု ပြုရင်း မမြင်ရသောကံတရားကို “ကံမှေး” “ကံဈေးကျ”^{၁၀} “ခြေထောက်လို့

^၁ - ယင်း- ၊ ၈။
^၂ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။
^၃ - ယင်း- ၊ ၉၄။
^၄ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။
^၅ - ယင်း- ၊ ၁၀၉။
^၆ - ယင်း- - ။
^၇ - ယင်း- - ။
^၈ - ယင်း- ၊ ၉၄။
^၉ - ယင်း- ၊ ။
^{၁၀} - ယင်း- ၊ ၉၁။

ရိုင်းတဲ့ကံ”^၁ ဟူ၍ မြင်သာအောင် ခြပ်မဲ့ကိုခြပ်ရှိမှာ တင်စားရေးဖွဲ့ထား ၍ သမာဓိဂုဏ်မြောက်နေပေ သည်။

ထိုခေတ်တစ်ခါ စာပြန်ပွဲကျင်းပုံနှင့် နတ်ပြည်ပွဲပုံသဏ္ဍာန်နှိုင်းကား “သုဓမ္မာပွဲ ပလို့နှုန်း၊”^၂ ကြွားဝါပြီး သူတစ်ပါးထံမှ ငွေညစ်မယူလိုပုံကို “ကိုကျောက်လုံးအနိပ် သယ်လို”^၃၊ အစားဆင်းရဲရုံမက အဝတ်ပါဆင်းရဲနေကြပုံကို “ဘူးပေါ်ဆင့် ရွှေဖရုံလို”^၄ ရွှေဖရုံလို”^၄ စသည် ဖြင့် ဥပမာအလင်္ကာအသုံးတို့ဖြင့်လည်း တန်ဆာဆင် ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

စာဆို၏ တေးထပ်ဖွဲ့စပ်ဟန်တွင် အလင်္ကာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ရေးဖွဲ့ထား သည့်အတွက် ခေတ်အခြေအနေ ပိုထင်ရှားလာစေပါသည်။

၄၊ ၄။ ဝါကျဖွဲ့ဟန်

စာဆို၏ တေးထပ်ဖွဲ့စပ်ဟန်တွင် အချို့တေးထပ်တို့ကို တစ်ပုဒ်လုံးတွင်မှ ဝါကျ တစ်ကြောင်းတည်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်။ နိပါတ်ရှုပ်၊ ကာလဆိုး၊ သုဓမ္မာပွဲ တေးထပ် တို့တွင် ဝါကျ တစ်ကြောင်းတည်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်။ အချို့သော တေးထပ်တို့တွင် အမေးဝါကျများ ထည့်သွင်း ရေးဖွဲ့ထားသည်။ “ဘုရားကိုဝါသူ” တေးထပ်တွင် “အပျော်လေ့ကျူးခိုက်မို့လား”၊ “ဘုရားကိုနှစ်ရစ်လိမ်” တေးထပ်တွင် “ခုအခါလစ်ကြသလား ဟူ၍ မေးဟန်တို့ထည့်သွင်း ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ မေးဟန်တို့ ကြောင့် သိကြားမင်းက လှူပြည်ကို မကြည့်ရှုဘဲ ပစ်ထားပုံမှာ ပေါ်လွင်လာပေသည်။

ဖွဲ့ဆိုထားသောဝါကျဟန်မှာ ကဗျာဖြစ်နေ၍ သဒ္ဒါစံသွေမှုရှိနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ နိပါတ်ရှုပ်တေးထပ်တွင် “ဖေဇော်ဂီ တပသီ ဝိဇ်ကယ်တို့၊ တညီစိတ် မြန်းကြ ဟေမော်” ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားရာ ကတ္တားနောက်တွင် ကြိယာဝိသေသန ကြိယာ တို့ကို ကပ်ရေးထားပြီး ဆိုက်ရောက်ရာ ပြပုဒ်ကို နောက်ဆုံး၌ထား၍ ဝါကျစံသွေ၍ “တညီစိတ်” အသုံးကြောင့် ပုဒ်ဖွဲ့ပုံမှာလည်း စံသွေနေပေသည်။ ကဗျာကိုဖွဲ့ရာတွင် ကာရန်ကိုငဲ့၍ ရေးဖွဲ့ထားသော စကားသုံးဝါကျဖွဲ့ဟန်တို့သည် စံသွေမှု ရှိနေမည်ပင် ဖြစ်သည်။

^၁ - ယင်း- ၊ ၁၀၉။
^၂ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။
^၃ - ယင်း- ၊ ၉၃။
^၄ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၉၄။

၄၊ ၅။ အဆက်အစပ်ဟန်

စာဆို၏ တေးထပ်တို့၌ တင်ပြပုံ လေ့လာလျှင် အကြောင်းအရာတစ်ခုနှင့် တစ်ခု ဆက်တိုက် ဆက်စပ်ရေးဖွဲ့ထားသလို “ဦးဆောင်ဝါကျကို ဖော်ပြမှုနောက်တွင် အကြောင်း ဆက်စပ် တစ်ချက်ချင်း တင်ပြရေးဖွဲ့ထားခြင်းလည်း ရှိပေသည်။” သုဓမ္မာ ပွဲ တေးထပ် တွင်-

‘သည်မေထုန် နယုန်ရက်မှာ၊ ကုန်ခက်ရသာကီ၊ ဘုံကနက်
ဌာနီမှာ၊ ခါအရှည်စံတုန်း’^၁

ဟူသော ပထမဝါကျ၌ နယုန်လအချိန်တွင် မင်းတုန်းမင်း သည် နန်းတော်၌ စံမြန်နေချိန်ဖြစ်သည် ဟု ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်၍

သလာယ နမဟာမှာ၊ သုဓမ္မာပွဲပလိုနှုန်း၊ ပိဋကတ်မြတ်ဓမ္မာကို
ပြဿနာ ပြုတုန်း’^၂

ဟူ၍ ဒုတိယဝါကျတွင် စာပြန်ပွဲ ကျင်းပနေသည်ကို ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုတေးထပ်တွင် အလှူရှင်၊ အလှူပြုသည့်အချိန်၊ စာပြန်ပွဲကျင်းပပုံ၊ ပြည်သူတို့ လှူဒါန်းကြပုံ၊ နိဗ္ဗာန်ရည်စူး၍ အလှူပြုကြပုံ စသည်ဖြင့် အဆက်အစပ်ရှိရှိ တင်ပြ ထားသည်။ ထိုသို့ တင်ပြထား၍ စာပြန်ပွဲ၏ ကြည်ညိုဖွယ်ကောင်းပုံမှာ ပေါ်လွင် လာရပေသည်။

ကာလဆိုးတေးထပ်တွင်

ကာလနယ်ဆိုးပါဘိ၊ သူခိုးကလူလူ၊ တောလေ့ပေါက်နန်းမူ၊
အိမ်သူကို ဧည့်စောင်း၊ သူကောင်းကို အပြစ်တင်၊ တောင်ယာရှင်
က မျောက်လိုက်လို့မောင်း’^၃

ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ထားပုံကိုကြည့်လျှင် ပထမဦးစွာ ခေတ်ကာလဆိုးဟူသော အကျိုးကို ဖော်ပြပြီးနောက် ကာလဆိုးရခြင်းကို တစ်ချက်ချင်း ဖော်ပြရေးဖွဲ့ထားသည် ဦးဆောင် ဝါကျ၌ အကျိုးကိုဖော်ပြ၍ အကြောင်းတရားများကို တစ်ချက်ချင်း ဖော်ပြထားသည်။

^၁ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။
^၂ - ယင်း- ၊ ၁၁၂။
^၃ - ယင်း- ၊ ၉၁။

နောက်ဆုံး၌ “ရုများဖြင့် မုသားညီတယ် အပလီဗိုမင်းပလေး”^၁ ဟူ၍ ပထမဝါကျ အဖွင့်အတိုင်း ထိုခေတ် အကျင့်ပျက်ပုံကိုသာ အဆုံးသတ် ရေးဖွဲ့ထားသည်။ အဖွင့် အပိတ် ညီညွတ်မှုရှိ၍ ခေတ်ကာလဆိုး အခြေအနေလည်း ပေါ်လွင်လာရပေသည်။

နိပါတ်ရှုပ်တေးထပ်တွင် ဦးစွာအကြောင်းတရားကို တစ်ချက်ချင်းဖော် အကျိုး ကို နောက်ဆုံး၌ ဖော်ပြရင်း ဆက်စပ် တင်ပြထားသည်။

နှစ်ပြည်ထောင်တယ်ကြ၊ အလယ်ကကျောင်းဆောင်၊^၂ ဟု အစချီကာ ဇာတ်အိမ်မျိုးစုံ တည်လာပုံကို တစ်ချက်ချင်းဖော်ပြထားပြီးနောက် အဆုံးပိုင်းတွင်

တယ်ဇာတ်တော်လေမှန်းမသိ၊ အခန်းခန်းအထွေထွေ၊ များနိုင်မျှ
ပေ နိပါတ်နှယ်ရှုပ်လေသည် အရှုပ်တွေ ပြည်ဖုံးနှင့်လေး^၃

ဟူ၍ တစ်ဇာတ်နှင့်တစ်ဇာတ် အဆက်အစပ်မရှိ ဇာတ်အိမ်အမျိုးမျိုး ရှုပ်ယှက်ခတ် နေပုံကို ရေးဖွဲ့ရင်း နိပါတ်ရှုပ်ဟူ၍ အဖြေဆက်စပ်ဖော်ပြကာ အဆုံးသတ် ရေးဖွဲ့ထား သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုခေတ် နန်းတွင်းရေး အရှုပ်တော်ပုံကို သိသာထင်မြင်လာ စေပါသည်။

စာဆိုဦးပုညသည် တေးထပ်တို့တွင် အကြောင်းအရာ ဆက်စပ်တင်ပြပုံမှ ကွာခြားပုံကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ယေဘုယျသဘောအားဖြင့် သုံးသပ်ကြည့်မည်ဆိုလျှင် တစ်ချက်ချင်း ဆက်စပ် တင်ပြခြင်း၊ ဦးစွာဖော်ပြထားသော အကျိုးနောက် အကြောင်း တရား တစ်ချက်ချင်း ဖော်ပြခြင်း၊ အကြောင်းတရားတစ်ချက်ချင်း ဖော်ပြပြီးနောက် အဆုံး၌ အကျိုးတရားနှင့် ဆက်စပ်တင်ပြခြင်း ဟူ၍ အချက် ၃ချက်ဖြင့် တင်ပြထား ပုံကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ စာဆို၏တင်ပြပုံသည် ခေတ်အခြေအနေကို မီးမောင်း ထိုးပြထားသကဲ့သို့ပင်ဖြစ်သည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဤစာတမ်းတွင် ခေတ်ပုံရိပ်နှင့် ဦးပုညတေးထပ်ဟန်ကို လေ့လာထားသော စာတမ်းဖြစ်သည်နှင့်အညီ ဦးပုညရေးဖွဲ့ခဲ့သော မန္တလေးခေတ်ကာလ အခြေအနေကို ရှုမြင်ခဲ့ရသကဲ့သို့ စာဆိုဦးပုည၏ ရေးဖွဲ့ဟန်ကိုလည်း တွေ့ရှိခဲ့ရပေသည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၉၁။
^၂ - ယင်း- ၊ ၁၀၀။
^၃ - ယင်း- ၊ ။

စာဆိုကျင်လည်ခဲ့သော မင်း ဥဆက် လက်ထက် နန်းတွင်းရေးနှင့် ခေတ်အခြေအနေသည် ရှုပ်ထွေးနေသည်။ နိုင်ငံ၏ခေါင်းဆောင်ပိုင်း အခြေအနေရှုပ်ထွေးနေသလို စီးပွားရေးအခြေအနေ ကလည်း ကောင်းမွန်မှု ရှိသည်က နည်းပါးသည်။ စီးပွားရေးမကောင်း၍ ထိုခေတ်မင်းမှုထမ်း အချို့နှင့် ပြည်သူ့အချို့တို့၏ အကျင့်စရိုက်ကလည်း ဖောက်ပြန်နေကြသည်။ ဘာသာရေးကို သက်ဝင်ယုံကြည်မှုလည်း အားနည်းသည်။ သို့သော် အုပ်ချုပ်သော မင်းတို့သည် ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားပြန်ပွားရေးအတွက် အခါရာသီအလိုက် ဘာသာရေးပွဲများကို ကျင်းပပေးကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ခေတ်ကာလ အဖြစ်အပျက် အခြေအနေ အဆိုးအကောင်းကို စာဆိုဦးပုညက တေးထပ်ကဗျာတို့ဖြင့် ထင်ဟပ်ပြထားသည်။

တေးထပ်ကဗျာသည် ကဗျာတို့ အမျိုးအစားဖြစ်၍ တေးထပ်အဖွဲ့ပုံစံတွင် ၄လုံးတစ်ပဒဖြင့် ဖွဲ့ခြင်းမျိုးမဟုတ် ၆လုံးတစ်ပဒ၊ ၇လုံး တစ်ပဒတို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားပြီး ထိုပဒအတွင်း ကာရန်ချိတ် ယူကာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ စာဆိုဦးပုည၏ တေးထပ်မှ စကားသံဖွဲ့ဟန်မှာ သရတူဗျည်းသံကွဲ နဘေထပ်ကာရန်များဖြင့် အများဆုံး ရေးဖွဲ့ထားသည်။ နဘေထပ် ကာရန်တို့ကြောင့် ရွတ်ဆိုရ သာယာပြေပြစ်ပြီး အဓိပ္ပာယ်လည်း လေးနက်လာစေသည်။

စာဆို၏စကားသံဖွဲ့စပ်ဟန်မှာ အကြောင်းအရာပေါ် မူတည်၍ အသံကာရန်ပြောင်းရေးဖွဲ့ တတ်သည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ လေးနက်အောင် ပြောလိုသည့်အခါ ကတ္တားကို သံပြေ (တိုင်သံ)နှင့် ဖွဲ့စပ်ပြီး ကြိယာကို သံလေး၊ သက်သံ တို့ဖြင့် အဆုံးသတ်ထားတတ်သည်။

စကားသုံးစပ်ဟန်ကို လေ့လာကြည့်လျှင် ဘာသာရေးပွဲကျင်းပပုံကိုဖွဲ့လျှင် အတည်အခန့် စကားလုံးသုံး၍ ခေတ်ဆိုအခြေအနေ အကျင့်အပျက်သူတို့ အခြေအနေကိုဖွဲ့လျှင် ထေ့လုံးလှောင်လုံးများဖြင့် သရော်၍ ရေးဖွဲ့ထားလေ့ရှိသည်။ ကဗျာအဖွဲ့တွင် ကာရန်မိအောင် ရေးဖွဲ့ရသည့်အတွက် စကားလုံး၊ ပုဒ်၊ ဝါကျဖွဲ့တို့တွင် စံသွေမှု ရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ စံသွေမှုရှိသော်လည်း အဓိပ္ပာယ် ပျောက်ပျက်မှုမရှိ ဆိုလိုရင်းမှာ ပေါ်လွင်ထင်ရှားသည်မှာ စာဆို၏အရေးအဖွဲ့ ပြောင်မြောက်မှု ပင်ဖြစ်သည်။

စာဆို၏ အရေးအဖွဲ့တွင် သင်္ကေတ နိမိတ်ပုံများ၊ တင်စားမှု ဥပစာအသုံးများ၊ သမာဓိဂုဏ် မြောက် အသုံးများတို့ဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသကဲ့သို့ အလင်္ကာများဖြင့်လည်း တန်ဆာဆင် ရေးဖွဲ့ထား ပေသည်။

တေးထပ်မှ ဝါကျဟန်မှာ ကဗျာဝါကျဖြစ်၍ ကာရန်မိအောင် ဖွဲ့စပ်ရသည့် အတွက် စံသွေသော ဝါကျဟန်ကို အများဆုံးတွေ့ရပါသည်။

တေးထပ်တို့၏ ဆက်စပ်တင်ပြပုံမှာ အကြောင်းအရာတစ်ခုချင်း စီကာစဉ်ကာ ဆက်စပ် တင်ပြထားခြင်း၊ ဦးဆောင်အကျိုးတရား နောက်တွင် အဓိပ္ပာယ်တူအချက် များကို တစ်ချက်ခြင်း ဖော်ပြခြင်း၊ အကြောင်းအရာ တစ်ချက်ခြင်း ဖော်ပြပြီးမှ နောက်ဆုံး၌ တင်ပြလိုသော ဆိုလိုချက်ဖြင့် အဆုံးသတ်ဖော်ပြခြင်းဟူသော ဆက်စပ် တင်ပြပုံတို့ကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ စာဆို၏ အရေးအဖွဲ့ကြောင့် တင်ပြပုံမှာ ဆက်စပ်မှု လည်းကောင်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားမှုလည်း ရှိပေသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ စာဆို၏ တေးထပ်ရေးဟန် အဖွဲ့အနွဲ့ ပြောင်မြောက်မှု ကြောင့် ထိုခေတ်ကာလ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးတို့ကို အစိတ်အပိုင်း သိမြင်ခွင့် ရရှိပေသည်။ ထိုသို့ သိမြင်ခွင့်ရအောင် တင်ပြရေးဖွဲ့စာဆိုကို ပြည်သူ စာဆိုဟု မှတ်တမ်းတင်ထိုက်သကဲ့သို့ စာဆို၏ ရေးဖွဲ့ဟန်သည်လည်း စာပေ လိုက်စားသူ ကဗျာလိုက်စားသူတို့ နည်းယူထိုက်သော စာပေများပင် ဖြစ်သည်။

နိဂုံး

ခေတ်အဆက်ဆက် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော စာပေများက ထိုခေတ်၏အခြေအနေ တို့ကို ပုံရိပ်သဖွယ် ထင်ဟပ် ပြကြမြဲဖြစ်ပေသည်။ ထိုအခြေအနေတို့ သိသာ ထင်ရှားလာသည်မှာ ထိုခေတ်တွင် ပေါ်ထွက်ခဲ့သော စာရေးသူတို့၏ စာပေလက်ရာ ဟန်များကြောင့်သာဖြစ်ပါသည်။ ဦးပုညသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်းတွင် ထင် ရှားသော စာဆိုတစ်ဦးဖြစ်ပြီး သူ၏ စာပေလက်ရာဟန်များကလည်း ပြောင်မြောက် ထင်ရှား၍ သီးခြားဟန်လည်း ရှိပေသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ခေတ်ပုံရိပ်နှင့် ဦးပုည တေးထပ်ဟန်ကို တေးထပ် ၁၀ပုဒ်ဖြင့် လေ့လာထားပါသည်။ သီးခြားဟန်ရှိသော ဦးပုည၏ စာပေ လက်ရာဟန်များကို ဆက်လက်လေ့လာ ဖော်ထုတ်ရန် စာပေမျိုးစုံ ကျန်ရှိ နေပါသေးသည်။ ရှိတ်စပီးယားနှင့် အနှိုင်းခံရသောဦးပုည၏ စာပေလက်ရာ ဟန်များကို ဆက်လက် လေ့လာ ဖော်ထုတ်သင့်ကြောင်း ထင်မြင် ယူဆမိပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ခင်မင်၊ မောင်၊ ဓနုဖြူ၊ ၂၀၁၁။ *ရေးဟန်ပညာနိဒါန်း*။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်။

ညိုမြ၊ ၂၀၀၃။ *ကုန်းဘောင်ရှာပုံတော်*၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်။

တင်၊ ဦး၊ K S M, A T M? ၁၉၆၉။ *ကဗျာဗန္ဓုသာရကျမ်း*၊ ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင် ပုံနှိပ်တိုက်။

ဒဂုန်တာရာ၊ ၂၀၀၄။ *အလှပေဒ(၂)*၊ ရန်ကုန်၊ ဆုစာအုပ်တိုက်။

ဒဂုန်နတ်သျှင်။ ၁၉၇၆။ *စာပေဝတ်ဆံ*၊ ရန်ကုန်။

ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၂။ *ဦးပုညစာပန်းကုံးများ(ဒုတိယတွဲ)*၊ ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာန။

မောင်မောင်တင်၊ ဦး။ ၂၀၀၄။ *ကုန်းဘောင်ဆက်ရှာစင်တော်ကြီး(တတိယတွဲ)*၊ ရန်ကုန်။

မြသန်းတင့်၊ ၂၀၀၁။ *စာရေးခြင်းအတတ်ပညာ*၊ ရန်ကုန်၊ စစ်သည်တော်စာပေ။

မိုင်း၊ ကိုယ်တော်၊ သခင်၊ ၊ *ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂြိုဟ်*၊ ရန်ကုန်၊ ကျော်လင်း စာ -နယ် -ဇင်း။

ဖြန့်ချိရေးဌာန။

နောက်ဆက်တွဲ

ကာလဆိုး

ကာလနှယ်ဆိုးပါဘိ၊ သူခိုးကလူလူ၊ တောလေ့လာပေါက်နန်းမူ၊ အိမ်သူကို ဧည့်စောင်း၊ သူကောင်းကို အပြစ်တင်၊ တောင်ယာရှင် မျောက်လိုက်လို့မောင်း၊ လေးတရာ ဆီမှန်လျှင်၊ ရေနံလောက် မကောင်း။ စိတ်အနေ ရုပ်ပြောင်းလို့၊ ချောင်းကို ပါ မြစ်ထင်။ တူရိယာနတ်စည်စောင်း။ သူဖုန်းတောင်း ချင်းကတဲ့သွင်။ ဝါးလုံးခေါင်း လသာချင်တယ်၊ အိမ်ထဲတွင် ကင်းဝပ်လို့။ မုန်းဇာတ် ကြံကြပြီ၊ ဘုန်းရဲ့ဝသီ။ ခုများဖြင့် မုသားညီတယ်၊ အပလီဖိုလ်မင်းပလေး။ (ကလိယုဂ်ဖွဲ့)

ငွေစကားနှင့်မြူသူ

ကြောင်းမတန် ဒေါင်းသံရိပ်လေတော့၊ ပေါင်းရန်စိတ်ပျက်တယ်၊ ဆင်ကုံးမဲ့ ခင်ဘုန်းကြွယ်မှာ၊ မြင်တုန်းဝယ်မကောင်း၊ ဖူးစာသ နတ်သားရှင်ငယ်၊ ကျပ်ပြားတွင် ရေးတဲ့အကြောင်၊ အရပ်က နှစ်ထပ်မြင်အောင်၊ မကပ်ချင်စတောင်း၊ မျက်နှာထွက်ကာ ရောင်းသော်လည်း၊ ရက်ကြာညောင်းနေကြွယ်၊ ချစ်လေဟန် မြိုက်ဉာဏ်သစ်လို့၊ ပိုက်ဆံညှစ် စောပါလှတယ်၊ ကိုကျောက်လုံး အနိပ်သယ်လို့၊ စိတ်ကြွယ်အောင် ဒိုင်မပြနိုင်ဘူး၊ နိုင်ရခဲ ယူတော်မူ၊ မွဲနိုင်မျှလူ၊ ငွေစကားနှင့် မေထားမြူရင်၊ ရွှေနား ပူ(တယ်) လာဖူးမှတ်လေး။ (သစ္စာပျက်ဖွဲ့)

မဆင်လိုပြီ

ခဝါငိုဝတ်လဲနှင့်၊ ဖွတ်မွဲကာပြာခြံ၊ ဘူးပေါ်ဆင့်ရွှေဖရုံလို၊ မသေရုံကြံဆဲ၊ ချစ်လွန်းလို့ သိမ်းကာ ခြံတယ်၊ အိမ်ထောင်စုံသန်းတွေကခဲ၊ ဆန်ရေးကြောင့် စံဝေးကွာတယ်၊ ကံပေးတာ တည့်လွဲ။ ကြံရဟန် ငကဲကြောင့်၊ ငနဲတို့ဖြစ်ပုံ။ မဖြူရင် မမျိုသိပ်နိုင်ဘူး၊ မရွံစိတ် ရှေးကထက်ကုန်။ ပန်ချင်လျက် ပန်းတင့်ကို၊ စိတ်အာရုံ ဓာတ်ကူးလို့၊ ကပ်ဦးသူ့ စန်းငွေရည်၊ မှန်းရတော့သည်။ ပန်းသက နတ်နှင်းဆီကို၊ မဆင်လိုပြီဘူး ကွဲလေး။ (အမူဖွဲ့)

ဘုရားကိုဝါသူ

စည်းစိမ်တော်ယစ်မူးလို့၊ မဖြစ်ဖူးကုန္တာ၊ ကသစ်ဦးသိင်္ဂါမှာ။ အလိမ္မာ လွန်အား၊ ရွှေငါးသန်း နှစ်ကုဋေမှာ၊ အပျော်လေ ကျူးခိုက်မို့လား၊ ဘယ်သူ့မှ မမူလာသည်။ ကရုဏာတရား၊ လူ့ရွာကို ရှုပါငြားမတဲ့၊ ဘုရားကိုသူဝါ၊ အင်ကြင်းမြိုင်ကု သိန်နန်း၊ ရွှေစာတန်းထိုးလျက်ရှိပါ၊ ကောဝိဋ္ဌသ မိပါမှာ၊ အိုကုန္တာဘုရားငဲ့၊ သိကြားလို့ခိုကိုးရန်၊ ဆင်းခဲ့မြန်မြန်၊ ထောင်စက္ကမြိုင်ပြန်လျှင်၊ စိန်မျက်မှန်ဆက်မယ်ပလေး။ (သိကြားဖွဲ့)

ဘုရားကို နှစ်ရစ်လိမ်

နန်းမေရုပြာသာဒ်၊ လမ်းဖြတ်တဲ့ ကုန္တာ၊ ကမ်းသတ်လို့ နှိမ်ရှာတယ်၊ အလိမ္မာ လွန်သား၊ ထောက်လှမ်းချက် သုဓမ္မာဝယ်၊ ခုအခါ လစ်ကြသလား၊ ဘုရားက သိကြားကိုမှာတယ်၊ ဌကထာ ရှိသား၊ သာသနား ငါထားငဲ့၊ မမှားအောင် စေ့ဆော်၊ မကောင်းသူ့ ကောင်းသူတို့ကို၊ ကြောင်းယူလို့ ဆန်းစစ်ကာမျှော်၊ ဝိမလနန်းသစ်ပေါ်၊ သန်းရှစ်ဖော် ရွှေများနှင့်၊ ဘုရားကို နှစ်ရစ်လိမ်၊ ညစ်တဲ့မာသိန်း။ ပစ်ရှာမယ့် ဝရဇိန်ငယ်၊ ပန်းထိမ်မှာပြင်တုန်းထင့်လေး။ (သိကြားလိမ်ဖွဲ့)

နိပါတ်ရှုပ်

နှစ်ပြည်ထောင် တယ်ကြ၊ အလယ်က ကျောင်းဆောင်၊ အနောက်က ရွှေဂူချောင်၊ ဝေဘူတောင် အရှေ့က၊ မင်းကြီးနှင့်ကိန္နရာ၊ ကုန္တာပါထွက်တဲ့ရသေ့၊ သုပဏ္ဏရာဇာ၊ နာဂါကိုအတွေ့၊ ထောင်ကုမ္ဘဏ်ရံကြွေလို့၊ စံမွေ့သည့်ကြာပျော်၊ ဇော်ဖေဂီ တပသီဝိဇ် ကယ်တို့၊ တညီစိတ်မြန်းကြဟေမော်၊ လင်းကြက်ဖြင့် အတန်ဆော်ပြီ၊ ဘယ်ဇာတ်တော် လေမှန်းသိ၊ အခန်းခန်းအထွေထွေ၊ များနိုင်မျှပေ။ နိပါတ်နယ် ရှုပ်လေသည်၊ အရှုပ် တွေ ပြည့်ဖုံးနှင့်လေး။ (တိုင်းပြည်ရေးဖွဲ့)

သုဓမ္မာဖွဲ့

သည်မေထုန် နယုန်ရက်မှာ၊ ကုန်ခက်ရ သာကီ၊ ဘုံကနက် ဌာနီမှာ၊
ခါအရှည်စံတုန်း၊ သာလာယ နမဟာမှာ၊ သုဓမ္မပွဲပလို့နှုန်း၊ ပိဋကတ်မြတ်ဓမ္မာကို၊
ပြဿနာပြုတုန်း၊ နတ်ရွာလို ရှုမဆုံးသာပ၊ ခြိမ့်အုန်း၍ ကြေညာ၊ ပြည်တော်သူ
ဘူမြေမန်းတွင်မှ၊ လှူရွှေဆွမ်း သသည့်ခါ၊ အမတ ပြည်ခေမာကို၊ ရည်ဝေကာ
ကြည်ဇောနှင့်၊ မြတ် ဘောဇဉ် အတည်တည်၊ သွင်းဆက်ခဲ့သည်၊ တွေးမိတိုင်း
ဖိုဟိုက်ကြည်တယ်၊ ငိုလိုက်မည်ကြံဆဲပလေး။ (စာပြန်ပွဲဖွဲ့)

ဋ္ဌေးမှကြင်မယ်

လောကဓံ ချောက်ချားလို့၊ ကြောက်ပါးလိလူ့ပြေ၊ နောက်ပွားမည့် ဥပဒေ၊
မူအနေမကျ၊ လူ့ဗာလထင်ပေါ်၊ မြင်မြော်သူနည်းတဲ့ကာလ၊ တက်ကပ်မှာပညာ၊
ဆုတ်ကပ်မှာနေ၊ ခေတ်အလာ ဝိသမ၊ ဗြဟ္မစိုရ်က ပျောက်ကွယ်၊ ပညာရှင်မှန်ကတဲ၊
မွဲရင်ဖြင့် မိုက်ရ တော့မယ်၊ ငွေရှိမှ တင့်တယ်သည်၊ လူမမယ်ဒွိဟိတ်မို့၊ ဒေါင်းနှိပ်မှ
ခုခါတွင်၊ ဗလာက မျက်မြင်၊ ဒဂါးဋ္ဌေးမှ ခင်လေးကြင်မယ်၊ ကချင်-ကရင်အို.....
ဖြစ်စေတော့လေး။ (ကလိယုဂ်ဖွဲ့)

ရသေ့ယောင်ဆောင်မည်

လူ့ပြည်မှာခုနေရ၊ မူပွေလှပါတယ်၊ သူ့အမေက အဆာကျယ်၊
သူ့မောင်ဝယ်တခြား၊ အစ်မတော် ကြိုးကိုင်သည်၊ မတိုးနိုင် ဝင်ပေါက်ကရှား၊
ဝေပုလ္လတောင်ယံမှာ၊ ရောင်အလျှံ ပတ္တမြား၊ ထောင်ကုမ္ဘဏ်၊ ဟန့်ထားလို့၊
တန့်စားငယ်မထီ၊ ဆယ်လှော်ရွှေ ကေသွယ်ကျော့ကို၊ ဘယ်တော့မှ နီးနိုင်ပါ့မည်၊
မယ်သီတာ ပတ်လည်မှာ၊ မတ် ဇာနည်ကာဆီးလို့၊ တစ်ကြိတည်း ဝင်နိုင်ပေါင်၊
မင်းဒသမောင်၊ ချင်းခဏတွေ့ရ အောင်၊ ရသေ့ယောင်ဆောင် ဦးမှလေး။ (မှာတမ်းဖွဲ့)